

Obserwacja

uczestnicząca i bezpośrednia

Obserwacja

Podstawowe **typy obserwacji**:

- Obserwacja *uczestnicząca*, która ma miejsce wówczas, gdy badacz jest uczestnikiem społeczności/ organizacji i z tej pozycji przeprowadza badania;
- Obserwacja *nieuczestnicząca*, gdzie rola badacza w sposób dla wszystkich jednoznaczny określona jest jako nie uczestniczącego w sytuacji społecznej, która jest badana.

Obserwacja uczestnicząca

Badacz-*insider*:

- ma lepszy dostęp do danych
- zna sens działań
- zna ludzi
- ma wyczucie sytuacji i całości organizacji
- może uczyć się przez doświadczenie

Milcząca wiedza

Milcząca wiedza (*tacit knowledge*) – ten rodzaj wiedzy odpowiada wiedzy ucieleśnionej, wyrażającej się w działaniu, jest, w odróżnieniu od wiedzy teoretycznej, wiedzą dotyczącą tego, jak coś zrobić (*knowing-how*), typową np. dla fachowca, potrafiącego wykonać pracę, lecz nie zastanawiającego się nad tym, jakie kierują nią zasady; Polanyi (1958/1974).

Problemy

- zaangażowanie badacza uczestniczącego w sytuacji społecznej – akulturacja i brak dystansu
- ograniczenia natury politycznej
- wielka czasochłonność metody
- problemy z nakładaniem się ról: organizacyjnej i badacza.

Typy obserwacji uczestniczącej

- Jawna, gdy badani znają tożsamość badacza
- Ukryta, gdy badani sądzą, że badacz jest zwykłym uczestnikiem organizacji
- Półjawna, gdy część badanych zna tożsamość badacza

Przykłady

- Michael Burawoy, *Manufacturing consent* (1979/1982) – badania w roli operatora maszyn przeprowadzone w dużej amerykańskiej korporacji przez okres dziesięciu miesięcy;
- William Foote Whyte, *Street corner society* (1943/1993) – badania biednej włoskiej dzielnicy w wielkim amerykańskim mieście, jej struktury formalnej i nieformalnej
- Robin Leidner, *Fast food fast talk* (1993) – badania firmy McDonald's oraz Combined Insurance, studium rutynizacji pracy;
- Krzysztof Konecki, *W japońskiej fabryce* (1992) – badania w roli robotnika w trzech japońskich przedsiębiorstwach; studium japońskiej kultury pracy.

Przykład: Hunter S. Thompson (1937 – 2005), amerykański dziennikarz, znany jako honorowy etnograf. Prowadził wiele obserwacji uczestniczących, mniej lub bardziej ukrytych. Jedną z nich była obserwacja gangu motocyklowego Hell's Angels. Poniżej linki do filmów i wywiadów z Thompsonem (w roli rozmówcy i prowadzącego wywiad):

<https://www.youtube.com/watch?v=P3QoKqEHS8s>

<https://www.youtube.com/watch?v=ccyu44rsaZo>

https://www.youtube.com/watch?v=HD_hr-yILkk

<https://www.youtube.com/watch?v=mLaSSo18rzk>

Liza Dalby – (ur. 1950) amerykańska antropolożka specjalizująca się w kulturze japońskiej. Dalby prowadziła (jawną) obserwację uczestniczącą społeczności i pracy japońskich gejsz. Opublikowała na ich temat wiele książek. Jej pierwsza książka, *Geisha*, zdobyła wielką popularność i przedstawiała codzienne życie tradycyjnych gejsz. Kolejna książka *Kimono* dotyczy tradycyjnej japońskiej odzieży i historii kimona.

<https://www.youtube.com/watch?v=FGy9wFqFvlo>

Obserwacja bezpośrednia

Obserwacja bezpośrednia umożliwia zachowanie dystansu przez badacza, przy jednoczesnym zbliżeniu do terenu. Badacz pełni rolę gościa w terenie. Nie przebywa w nim cały czas, jedynie w wybranych dniach/godzinach. Jest to najbardziej popularna odmiana obserwacji w badaniach organizacji.

Zasady obserwacji bezpośredniej

- opis, lecz także interpretacja materiału,
- do interpretacji używać kategorii pochodzących z terenu,
- nie brać na siebie ról z terenu,
- własny harmonogram zaangażowania w teren,
- notatki na bieżąco.

Przykłady

Gideon Kunda, *Engineering culture* (1992) – studium przedsiębiorstwa znanego ze swej silnej „kultury firmy”; jak rozwijana przez zarząd „kultura przedsiębiorstwa” wpływa na codzienną pracę i tożsamość pracowników.

Autoetnografia

Autoetnografia to jedna z jakościowych, **narracyjnych** metod badawczych, zyskująca coraz większą popularność wśród badaczy organizacji i zarządzania. Polega ona na **samoobserwacji** własnych przeżyć związanych z uczestnictwem w danym kontekście badawczym i na spisaniu ich w formie osobistej narracji. Metoda ta umożliwia badaczowi **pogłębione zrozumienie procesów** zachodzących w konkretnym kontekście społeczno-kulturowym poprzez osadzenie indywidualnej biografii w tym kontekście i dzięki doświadczeniu relacji z innymi aktorami społecznymi. Autoetnografia pozwala tym samym na pogłębiony wgląd w kontekst badanej organizacji, w tym na zrozumienie działań innych ludzi zaangażowanych w procesy organizacyjne. (Michał Zawadzki)

Cele emancypacyjne autoetnografii

Często zdarza się również, że autoetnografie mają ambicje emancypacyjne, do których dąży się poprzez wyrażanie krytycznych uczuć wobec konkretnych kwestii władzy. Emancypacyjna, czy też krytyczna, autoetnografia umożliwia analizę doświadczeń, które odnoszą się do walki z dyskursywnymi siłami władzy, oporu i konfliktu. Stąd też, w idealnej sytuacji, autoetnografia pomaga upodmiotowić badacza i czytelników. W tym sensie autoetnografia sprzyja demokratyzacji, której celem jest tworzenie przestrzeni dialogu i debaty, co może inicjować i kształtować zmiany społeczne (Michał Zawadzki & Tommy Jensen, 2021)